

Uchwała z dnia 19 stycznia 2005 r.

III SPP 109/04

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski, Sędziowie SN: Roman Kuczyński (sprawozdawca), Zbigniew Myszkowski.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczy-szyn, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 19 stycznia 2005 r. sprawy Tadeusza K. z udziałem Prezesa Sądu Okręgowego w S. o naruszenie prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego w Sieradzu z dnia 19 listopada 2004 r. [...]

„Czy skarga strony na naruszenie prawa do rozpoznania sprawy o roszczenia pracownika ze stosunku pracy bez nieuzasadnionej zwłoki jest wolna od opłaty stałej, o której mowa w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179 poz. 1843) ?”

a w wypadku negatywnej odpowiedzi:

„Czy w takim postępowaniu strona może domagać się zwolnienia od tej opłaty ?”

p o d j ą ł uchwałę:

Skarga strony na naruszenie prawa do rozpoznania sprawy o roszczenia pracownika ze stosunku pracy bez nieuzasadnionej zwłoki jest wolna od opłaty stałej, o której mowa w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843).

U z a s a d n i e n i e

Postanowieniem z dnia 19 listopada 2004 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Sieradzu przedstawił Sądowi Najwyższemu rozpatrywane

zagadnienie prawne. Wyłoniło się ono w następującym stanie sprawy. Tadeusz K. był powodem w sprawie o przywrócenie do pracy toczącej się przed Sądem Rejonowym-Sądem Pracy w Z.W. [...] wszczętej pozwem z dnia 1 lipca 1993 r. i zakończoną prawomocnym wyrokiem Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. z dnia 18 marca 1994 r. [...], którym oddalone zostały rewizje obu stron od wyroku Sądu pierwszej instancji z dnia 9 grudnia 1993 r. przywracającego powoda do pracy i zasądzającego wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy. Tytuł egzekucyjny powodowi wydano 28 marca 1994 r. [...]. Dnia 23 kwietnia 2002 r. powód wystąpił o ponowne wydanie tytułu wykonawczego, a dnia 30 września 2004 r. wniósł skargę na naruszenie prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, wskazując na sprawę [...] Sądu Rejonowego w Z.W. i domagając się zasądzenia 10.000 zł na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki. Sąd Rejonowy wezwał powoda do uiszczenia opłaty w kwocie 100 zł, a wobec jej nieuiszczenia, postanowieniem z dnia 11 października odrzucił skargę. Sąd Okręgowy w Sieradzu postanowieniem z dnia 22 października 2004 r. uchylił powyższe postanowienie Sądu Rejonowego i wezwał powoda do uiszczenia opłaty stałej od skargi w kwocie 100 zł, zaś wobec złożenia przez powoda wniosku o zwolnienie od opłaty powziął wątpliwości prawne przedstawione w postanowieniu z dnia 19 listopada 2004 r. Zdaniem Sądu Okręgowego szczególne uregulowanie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. może wskazywać, że nie stosuje się przepisu art. 263 § 1 k.p., według którego postępowanie w sprawach o roszczenia pracownika ze stosunku pracy jest wolne od opłat sądowych, ani też przepisów Kodeksu postępowania cywilnego bądź ustawy o kosztach sądowych. W razie zatem uznania, że strona powodowa dochodząca roszczeń ze stosunku pracy nie jest zwolniona od opłaty stałej w sprawie ze skargi o naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki rodzi się pytanie, czy ta strona może ubiegać się o zwolnienie od kosztów takiej skargi; bez przesądzenia bowiem, że koszty te w ogóle przysługują, nie można rozpatrywać prawa do zwolnienia od ich ponoszenia. Zdaniem Sądu Okręgowego zwolnienie od kosztów w sprawie z takiej skargi także nie przysługuje, przyjmując bowiem, że rozwiązanie z ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. jest uregulowaniem autonomicznym, nie miałyby do niego zastosowania przepisy Działu II - Tytuł V Księgi pierwszej k.p.c., ponieważ art. 8 ust. 2 wymienionej ustawy odsyła w sprawach w niej nieuregulowanych do od-

powiedniego stosowania przepisów o postępowaniu zażaleniowym obowiązujących w postępowaniu, którego dotyczy skarga.

Za całościowym uregulowaniem kwestii opłaty stałej świadczy też, zdaniem Sądu Okręgowego, że w myśl art. 17 ust. 3 wskazanej ustawy sąd uwzględniając skargę z urzędu zwraca uiszczoną od niej opłatę, co wskazuje, że opłata ma być zawsze uiszczona i czasem podlega zwrotowi z urzędu, a rozwiązanie takie jest nieznane poza tą ustawą. Wprawdzie zwrot wpisu z urzędu (lub jego części) jest przewidziany przepisem art. 36 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm.), jednakże nie jest on uzależniony od merytorycznej zasadności wniesionej sprawy

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Art. 6 ust. 1 zdanie pierwsze Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284) stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Według art. 13 Konwencji każdy, czyje prawa i wolności zawarte w Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe. Również art. 45 ust. 1 Konstytucji RP stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez uzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) rozpoznając skargę Kudła przeciwko Polsce Nr 30210/96 (ECHR 2000-XI; LEX nr 42804) odstąpił od dotychczas reprezentowanego poglądu, że w razie dochodzenia prawa o charakterze cywilnym art. 6 ust. 1 Konwencji stanowi *lex specialis* w stosunku do jej art. 13, którego wymagania są zastąpione przez gwarancje art. 6 ust. 1; Trybunał uznawał, że gwarancje wynikające z art. 6 ust. 1 Konwencji obejmują pełen zakres procedur sądowych, są bardziej rygorystyczne i pochłaniają gwarancje z art. 13 Konwencji (por. m.in. decyzję ETPC z dnia 30 listopada 1999 r. w sprawie Trojanowski i Rogosz przeciwko Polsce, skarga nr 32731/96, LEX nr 41123; decyzję ETPC z dnia 7 maja 2002 r. w sprawie Rychlickiej i Rychlickiego przeciwko Polsce, skarga nr 515999/99

LEX nr 53631). Trybunał ze względu na rosnącą liczbę skarg, których przedmiotem bądź jedynie, bądź przede wszystkim było uchybienie prawu do rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie uznał za konieczne osobne rozpatrywanie skargi wniesionej na podstawie art. 13 Konwencji, niezależnie od wcześniejszego stwierdzenia naruszenia art. 6 Konwencji przez nierozpoznanie sprawy w rozsądnym terminie i stanowisku temu dał wyraz między innymi w wyroku z dnia 14 października 2003 r. w sprawie D.M. przeciwko Polsce, skardze nr 13557/02 (LEX nr 81409), decyzji z dnia 7 listopada 2002 r. w sprawie Zawada przeciwko Polsce, skardze nr 485442/99 (LEX nr 56779) i decyzji z dnia 11 czerwca 2002 r. w sprawie Bukowski przeciwko Polsce, skardze nr 38665/97 (LEX nr 54107). Z wykładni tej wypływa wniosek, że jeżeli dane państwo ustanowi własną procedurę dochodzenia odszkodowania za przewlekłość postępowania sądowego, to przed wykorzystaniem tej procedury nie będzie można kierować do Trybunału skargi dotyczącej naruszenia art. 6 Konwencji; procedura ta musi odpowiadać ogólnym wymaganiom „skuteczności” środków odwoławczych w części art. 13 Konwencji (tj. być realna i efektywna). Taka wykładnia Konwencji musiała być uwzględniona przez Państwa - strony Konwencji i legła u podstaw uchwalenia ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki.

Z uzasadnienia projektu ustawy (druk sejmowy nr 2256) wynika, że postępowanie ze skargi na przewlekłość postępowania ukształtowano jako postępowanie incydentalne w ramach postępowania co do istoty sprawy. To postępowanie incydentalne strona może zainicjować przez wniesienie zażalenia, które co do zasady może samodzielnie sporządzić bez przymusu adwokacko-radcowskiego. Odnotować należy, że odnośnie do skargi na przewlekłość postępowania rozpoznanej przez Sąd Najwyższy stosuje się przymus adwokacko-radcowski (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2004 r., III SPP 42/04, posiadającej moc zasady prawnej, dotąd niepublikowana). Ustawodawca polski nie wprowadził generalnego przymusu adwokacko-radcowskiego we wszystkich sprawach ze skargi na przewlekłość (odmiennie niż ustawodawca włoski), uznając, że nie bez znaczenia jest obciążenie finansowe strony z tytułu kosztów zastępstwa procesowego przez adwokata lub radcę prawnego, a także niewątpliwe przedłużenie rozpoznania skargi w razie złożenia wniosku o przyznanie adwokata z urzędu (teza 6 i 8 uzasadnienia projektu ustawy). Ponownie uzasadnienie projektu zauważa (teza 10), że model postępowania incydentalnego zakłada, iż skargę na przewlekłość rozpatruje się w ra-

mach sprawy głównej, w której stronami nie jest Skarb Państwa ewentualnie komornik - te osoby, jako osoby zainteresowane (skarga dotyczy ich praw i obowiązków) - powinny być zawiadomione o tym postępowaniu z możliwością zgłoszenia udziału w sprawie; w razie zgłoszenia takiego udziału przysługują im prawa strony w zakresie rozpoznania skargi (art. 10 ustawy). Przyjmując model postępowania incydentalnego ustawodawca wprowadził w art. 8 ust. 2 ustawy normę odsyłającą do odpowiedniego stosowania przepisów o postępowaniu zażaleniowym, obowiązującym w postępowaniu, którego skarga dotyczy. Odnosząc postanowienia ustawy do uzasadnienia jej projektu, należy dojść do przekonania, że uzasadnienie to przedstawia tak zwaną wolę ustawodawcy. Zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy uprawnionymi do wniesienia skargi w postępowaniu cywilnym są strona, interwenient uboczny i uczestnik postępowania i strona ta, na podstawie art. 2 ust. 1 może żądać stwierdzenia, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, zostało naruszone jej prawo do rozpoznawania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

Takiego samego sformułowania ustawodawca używa w art. 8 ust. 2, odsyłając do postępowania zażaleniowego. Prowadzi to do konkluzji, że jeżeli postępowanie, którego skarga dotyczy, toczy się w sprawie o roszczenia pracownika ze stosunku pracy, to nie traci ono takiego charakteru przez wniesienie skargi na przewlekłość postępowania. Postępowanie zażaleniowe w sprawie o roszczenia pracownika ze stosunku pracy jest przecież także nadal postępowaniem „pracowniczym”. Postępowanie zaś w sprawach o roszczenia pracownika ze stosunku pracy jest wolne od opłat sądowych (art. 263 § 1 k.p.). Treść tego przepisu wskazuje na przedmiotowy charakter zwolnienia i dotyczy całego postępowania, w którym stroną dochodzącą roszczeń jest pracownik będący powodem, a stroną pozwaną broniący się przed uwzględnieniem powództwa pracodawca. W postanowieniu składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 1993 r., I PZP 34/93 (OSNCP 1994 nr 5, poz. 95) potwierdzony został pogląd tego Sądu wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 1986 r., III PZP 54/85 (OSNCP 1986 nr 11, poz. 175), iż w sprawie o roszczenie pracownika ze stosunku pracy pozwany zakład pracy nie ma obowiązku uiszczenia opłat sądowych (art. 263 § 1 k.p.), nie ma więc do niego zastosowania art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 9, poz. 88 ze zm.). W uzasadnieniu tego postanowienia Sąd Najwyższy zajął się między innymi relacją pomiędzy przepisem art. 263 § 1 k.p. a art. 463 § 1 k.p.c., który stanowiąc, że pracownik dochodzący

roszczeń z zakresu prawa pracy nie ma obowiązku uiszczenia opłat sądowych zawiera zwolnienie podmiotowe od opłat tylko pracownika. Przepis art. 263 § 1 k.p. reguluje zatem materię węższą niż art. 463 § 1 k.p.c., co pozwala wskazać ten pierwszy przepis jako szczególny w porównaniu do drugiego. Przepis zaś szczególny stosuje się zamiast przepisu ogólnego, a zatem w sprawach o roszczenia pracowników ze stosunku pracy ma zastosowanie art. 263 § 1 k.p. Zdaniem Sądu Najwyższego powyższa reguła znajduje także zastosowanie przy rozpatrywaniu przedstawionego zagadnienia prawnego. Jeżeli zatem skarga na przewlekłość postępowania dotyczy postępowania w sprawie o roszczenia pracownika ze stosunku pracy (art. 2 ust. 1 ustawy) to przepis art. 263 § 1 k.p. stanowi *lex specialis* wobec art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. i za przyjęciem stanowiska, że taka skarga strony wolna jest od opłaty stałej, o której mowa w tym przepisie przemawiają te same względy, które zadecydowały o wykładni art. 263 § 1 k.p., którego stosowanie nie stwarza obecnie poważnych wątpliwości prawnych.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na przedstawione pytanie prawne udzielił odpowiedzi sformułowanej w sentencji uchwały.

=====